STAŅISLAVA BROKA DAUGAVPILS MŪZIKAS VIDUSSKOLA

Mūzikas skolas un mūzikas vidusskolas vispārējo klavieru nodaļas

pedagoģes **Janas Pupeļas**

Metodiskais darbs

VINGRINĀJUMI GAMMU SPĒLES APGUVEI MŪZIKAS SKOLU UN MŪZIKAS VIDUSSKOLU VISPĀRĒJO KLAVIERU AUDZĒKŅIEM

Daugavpils, 2026

Gammu apguves sākumposms – gammu vingrinājumi.

Gammu vingrinājumu mērķis ir panākt vienmērīgu, nepārtrauktu gammu un gammveida pasāžu izpildījumu bez raustīšanās, tempā. Šis izpildījums ir atkarīgs no diviem faktoriem: mierīga pirmā pirksta novietojuma, mainot rokas pozīcijas un vienmērīga, plūstoša *legato* pozīcijas ietvaros.

Saraustītas, nevienmērīgas gammu spēlēšanas galvenais iemesls ir pirmā pirksta sasprindzinājums. Tāpēc, lai nodrošinātu vienmērīgu un plūstošu izpildījumu, ir jāizmanto tā dabiskā veiklība un vieglums, iepriekš sagatavojot to, nemainot rokas līmeni.

Mainot pozīciju, roka tiek pārnesta uz pirmo pirkstu un brīvi novietota uz nākamās pozīcijas taustiņiem.

Spēlējot gammas *legato* kustībā, roka tiek kustināta vienmērīgi un mierīgi, nemainīgā līmenī (lēnā tempā tā nedaudz pagriežas, lai sagatavotos pirmā pirksta spēlēšanai). Skaņas vienmērīgums un pilnība tiek panākta ar pastāvīgu atbalsta sajūtu.

Pianistisku tīrību un vienmērīgumu nodrošina ne tikai precīza skaņas spēlēšana, bet arī precīza pirkstu noņemšana (laika ziņā) no taustiņiem.
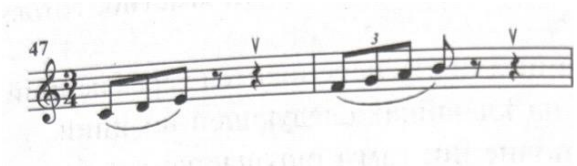
Lai izlīdzinātu atstarpes starp notīm, ir lietderīgi lēnā tempā apgūt gammas, izmantojot pusnotis un skaļi skaitot pa ceturtdaļnotīm. Var arī ātri un skaidri izrunāt nošu nosaukumus; šī "komanda" mudina pirkstus darboties veiklāk un precīzāk.

1. Vingrinājums pirmā pirksta novietošanai. Kustības augšup pa oktāvu un atpakaļ. Spēlējiet visu gammu ar diviem pirkstiem: 1-2, 1-3, 1-4, 1-5 (kreisā roka no do lejup). Spēlējiet arī gammu, pārvietojot pirkstus pāri 3., 4., 5. pirkstiem, ar šādu pirkstu izvietojumu: 2-3-2-3 utt.; 3-4-3-4 utt.; 4-5-4-5 utt.

Veiciet šo vingrinājumu dažādās tonalitātēs, panākot vienmērīgu izpildījumu. Tonalitātēs ar diēziem un bemoliem izvairīties no rokas locītavas pacelšanas, spēlējot melno taustiņu. Turiet roku nekustīgu, tikai nedaudz pagriežot to horizontāli, pārvietojot to pāri 3., 4. un 5. pirkstam.

Turieties tuvāk melnajiem taustiņiem, gandrīz starp tiem, lai, pārejot no baltajiem uz melnajiem taustiņiem un atpakaļ, audzēknim nebūtu jākustina roka prom no sevis un jāvirza pret sevi.
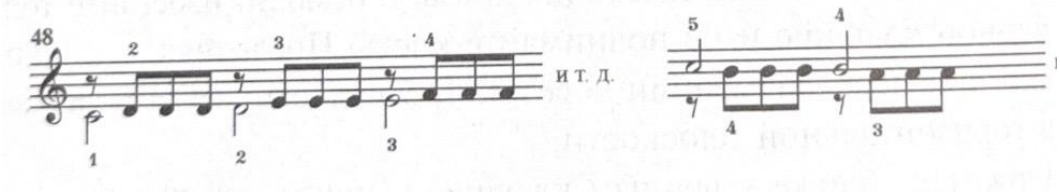
2. Gamveida posmu vingrinājums. Labā roka spēlē pa pozīcijām līdz klaviatūras galam un atpakaļ, kreisā roka - uz leju no do.

Legato tiek spēlēts ar vienu kustību, "izelpojot" no rokas. Veiciet pārvietošanu ar visu roku, bez plaukstas locītavas pārmērīgās kustības. Ir lietderīgi mācīt, izmantojot dažādas tehnikas, spēlējot dažādos tempos. Sākumā spēlējiet ļoti lēni ar bagātīgu skaņu. Paātrinot tempu ar katru atkārtojumu, palieliniet tempu līdz *prestissimo*, pēc tam pakāpeniski to palēniniet. Vingrinājums sagatavo gammas aplikatūras apguvi un attīsta vienmērīgu *legato* izpildījumu vienas rokas pozīcijā.

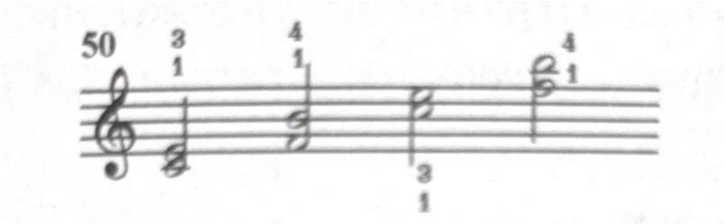
Atskaņojiet to pašu vingrinājumu Si mažorā (vidusskolas audzēkņiem). Labā roka: 1-2-3; 1-2-3-4; kreisā roka: 1-2-3-4, 1-2-3.

3. Vingrinājums ar aizkavētām skaņām. Attīsta pirkstu neatkarību un spēku.
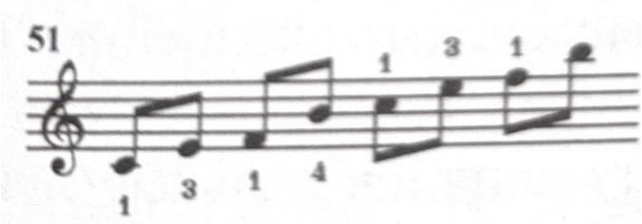

Paļaujoties uz aizkavēto skaņu, brīvi atveriet un "iesitiet" pirkstus, kas spēlē astotdaļnotis (bet bez “atsistas” skaņas un bez spiediena). Plauksta noliecas pa vidu; pirksti "atveras" un "aizveras" kopā. Pirkstu "iesitienu" vai drīzāk "satveršanas" kustību veicina neliela visas rokas sānu kustība (uz augšu).

4. Roku pārvietošana no vienas pozīcijas uz citu. "Ievietojiet" plaukstu tastatūrā, to izplešot, un pēc tam atgrieziet to iepriekšējā pozīcijā.

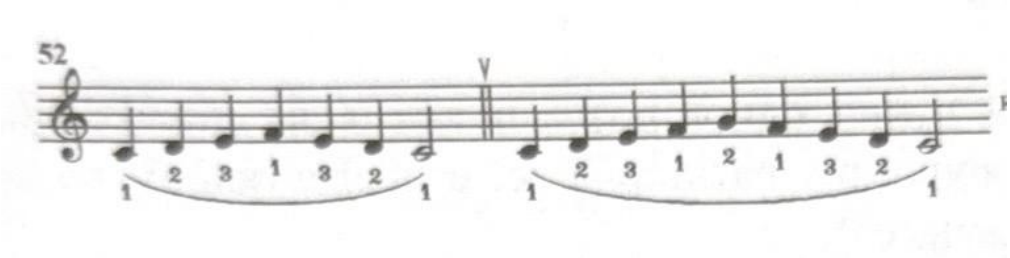
Labā roka spēlē līdz klaviatūras galam un atpakaļ, kreisā - pretējā virzienā. Kreisās rokas gammas pozīcijas ir attiecīgi la – do, re – sol (mazajā oktāvā), spēlējiet tās ar 1.-3., 1.-4. pirkstiem. Spēlējiet visās tonalitātēs.

6. Pirmā pirksta vienmērīga novietošana (un atlikušo pirkstu pārvietošana pāri tam). Kreisā roka spēlē no Do uz leju un atpakaļ.

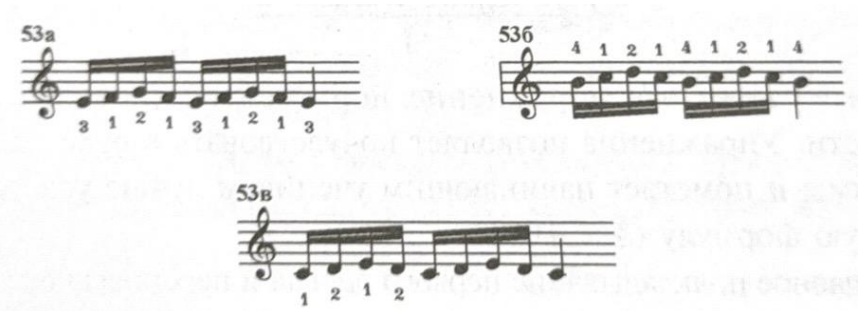

Nedaudz pagrieziet plaukstas locītavu. Spēlējiet ar vienmērīgu skaņu.
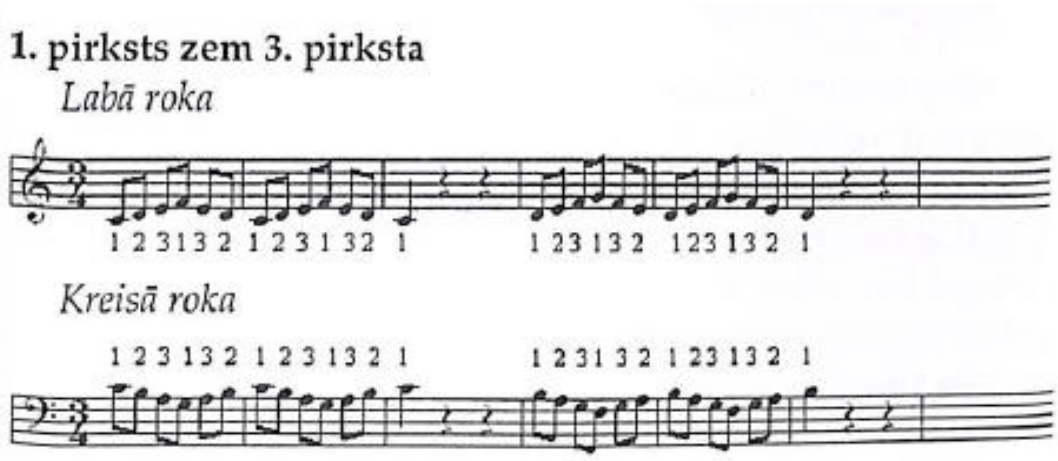
7. Pakāpeniski palieliniet gamveida līniju par vienu skaņu (līdz visa oktāva ir aizpildīta), vispirms augšupejošā virzienā, pēc tam lejupejošā virzienā.

8. Vingrinājumi, kas attīsta pirmā pirksta kustīgumu. Pirkstu izvietojuma varianti: 1-3-1-3-1; 1-4-1-4-1; 2-1-2-1-2; 3-1-3-1-3 utt. Atskaņojiet šo vingrinājumu arī augošā secībā pa hromatismiem, nepārtrauktā kustībā.

Ieteicami arī D. Zariņa piedāvātie vingrinājumi gammu spēles uzsākšanai: “Roka jātur mierīgi. Tikai, spēlējot ar 3. pirkstu, plaukstu pagriež sānis, lai 1. pirksts varētu aizsniegt nākamo taustiņu. Spēlējot ar trešo pirkstu atpakaļ, roka ieņem iepriekšējo stāvokli. Kustības jāizpilda precīzi, bet plūstoši, bez grūdieniem. Delnas locītavas kustības – tikai paralēli klaviatūrai. Nedrīkst taisīt riņķveida kustības ar delnu vai cilāt elkoni” (Zariņš 2009: 115).

1. pirksts zem 4. pirksta

Labā roka
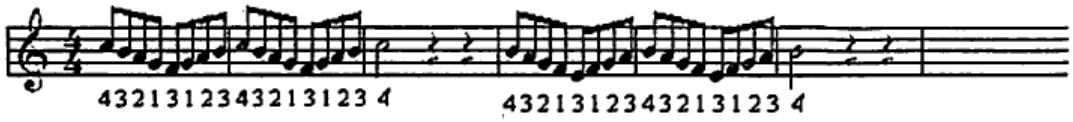

Kreisā roka

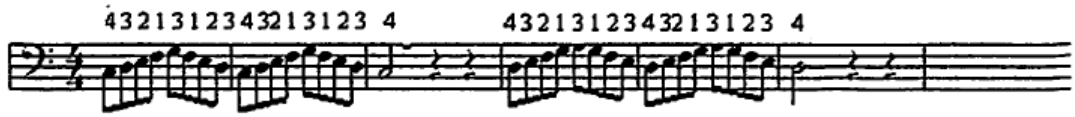

3. pirksts virs 1. pirksta

Labā roka
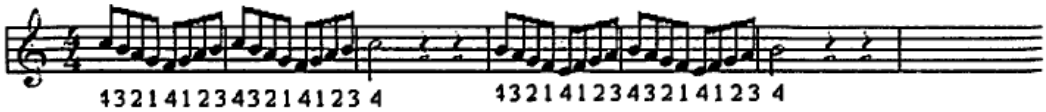

Kreisā roka

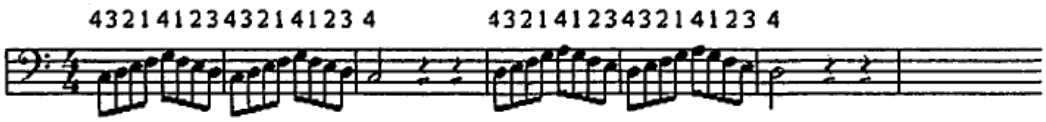

4. pirksts virs 1. pirksta

Šis vingrinājums ir pilnīgi līdzīgs iepriekšējam, tikai 3. pirksta vietā 1. pirkstam pāri liek 4. pirkstu.

Labā roka

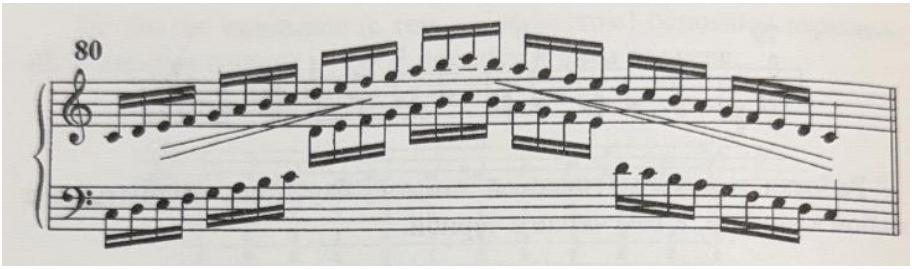

Vienmērīgums, skaidrība un veiklība gammu apguvē.

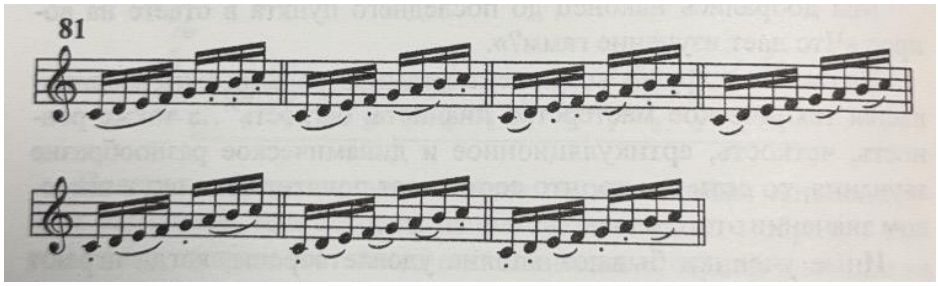
Gammas un citi gammas kompleksa komponenti tiek izmantoti, lai attīstītu pianista tehnisko meistarību: pirkstu veiklību, kā arī vienmērību, skaidrību, artikulāciju un dinamisko daudzveidību, tas ir, visu, kas veido tehnikas jēdzienu šī vārda plašākajā nozīmē.

Audzēkņi ir diezgan apmierināti, spēlējot gammas un arpedžo diezgan dzīvīgā tempā. Tomēr īstais darbs sākas tikai šeit. Jūs varat sev izvirzīt šādus izaicinājumus: izpildīt gammu dažādos tempos — dažreiz ļoti lēni, dažreiz dzīvīgi un dažreiz pēc iespējas ātrāk. Ir arī noderīgi pakāpeniski paātrināt vai palēnināt kustību, lai gan ar to nevajadzētu pārspīlēt: vispirms ir jāiemācās saglabāt ritmisku vienmērību.

Spēlējiet gammu *legatissimo* un *staccato*, pie kam *staccato* spēlējot ar pirkstiem vai plaukstas locītavu. Spēlējiet skaļi un klusi, vienmērīgi skanējuma ziņā, vai ar *crescendo* un *diminuendo* (nav nepieciešams *crescendo* uz augšu vai otrādi; noderīgas ir arī pretējās nianses):
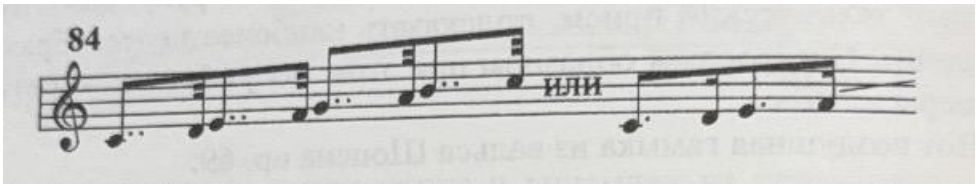

Vienā un tajā pašā gammā var mainīt gan artikulāciju, gan dinamiku. Piemēram, sāciet *legato*, pēc tam trešajā oktāvā pārejiet uz *staccato* vai veiciet vēl detalizētāku sadalījumu:

Un vēl labāk ir šo lietišķo ieteikumu (“skaļi - klusi”, “ātri - lēni”, “sakarīgi pēkšņi” utt.) vietā koncentrēties uz skaņas izteiksmīgumu, citiem vārdiem sakot, strādāt pie dinamiskām, artikulācijas un tempa iespējām, izvirzīt māksliniecisku mērķus.

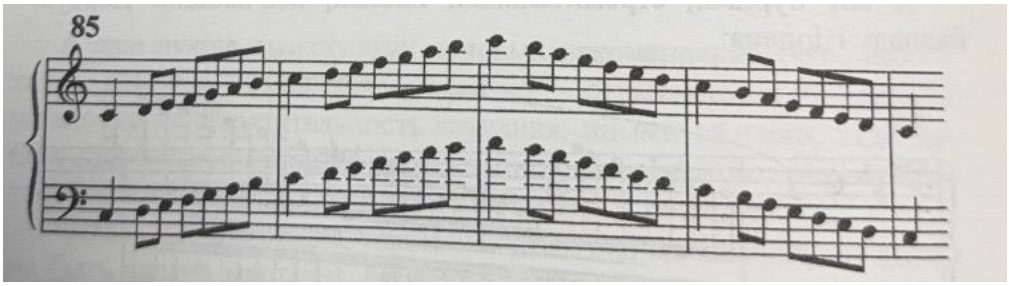
V. Safonovs: “Skaņas dzīvīgums ir vienīgais auglīga vingrinājuma nosacījums”.

Strādājot ar gammām, ir lietderīgi izmantot dažādus variantus: līdztekus artikulācijas, dinamikas, tempa, ritmikas variācijām, piemēram, izpildot gammu punktētā ritmā:
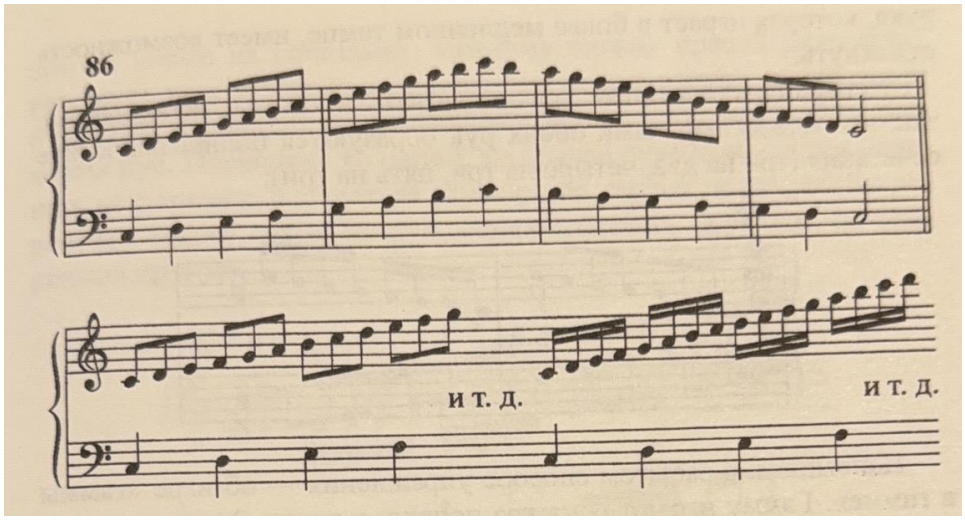

Tiesa, šāds vingrinājums ir noderīgs tikai tad, ja to aplūko kā treniņu "ātrai" spēlēšanai lēnā tempā.

Šī metode ir labi zināma un diezgan izplatīta izglītības vajadzībām. Taču šeit ir sena gammas izpildes metode ar pieturām uz toniku, kas tagad tiek izmantota daudz retāk:
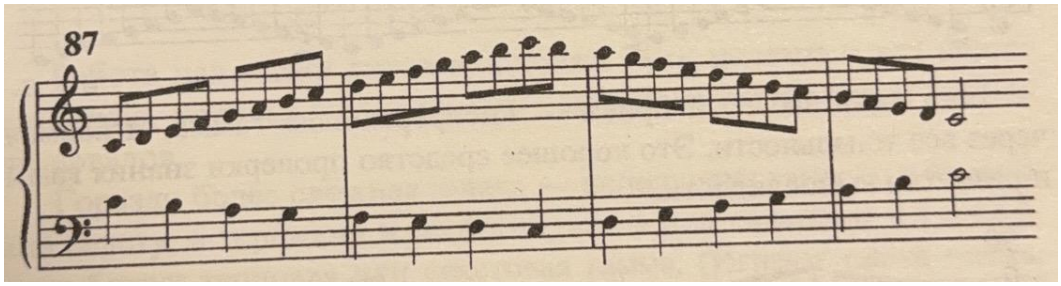

Pieturas sadala gammu viegli pārvaldāmās daļās, palīdz atpazīt toniku un vadošo toni, kā arī atcerēties, ar kuriem pirkstiem spēlēt.

Protams, noderīgas ir arī tā sauktās kontrapunktiskās gammas, kad katrai skaņai vienā rokā ir atbilstoši divas līdz piecas skaņas otrā rokā:
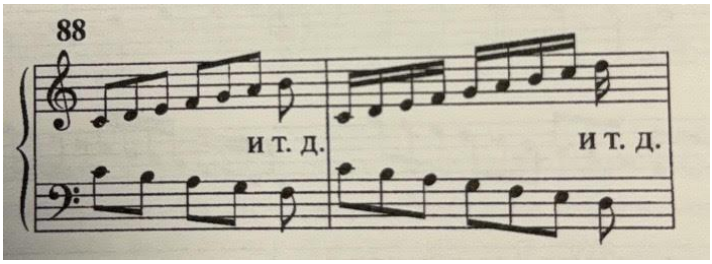

Tāpat vingrinājumu var izspēlēt pretkustībā:

Rokas partijā, kas kustas ceturtdaļnotīs, ir lietderīgi izmantot ne tikai *legato*, bet arī *non legato* vai *staccato* artikulāciju.

Šai spēlēšanas metodei ir daudz priekšrocību. Abu roku partijas veido divu melodisku līniju polifonisku kombināciju — savu ritmisko rakstu, kas pats par sevi ir noderīgs. Tiek uzlabota ritmiskā precizitāte: viena roka veic diriģēšanas funkciju, skaitot "atbalsta" sitienus.

Kontrapunktiskas gammas var saukt arī par gammām, kas tiek izpildītas tādā veidā, ka starp abu roku partijām veidojas poliritmiskas kombinācijas:

Noslēgums

Gammu apguve ir nozīmīga klavierspēles tehnikas attīstības sastāvdaļa, kas palīdz attīstīt pirkstu veiklību. Darbā aplūkotie gammu apguves sākumposma vingrinājumi, kā arī vienmērīguma, skaidrības un veiklības attīstīšanas aspekti apliecina sistemātiska un mērķtiecīga darba nozīmi. Darbā iekļautie metodiskie paņēmieni un vingrinājumu piemēri parāda, ka veiksmīga gammu apguve ir atkarīga no pakāpeniskas prasmju attīstīšanas. Pārdomāts darbs ar gammām ne tikai pilnveido tehniskās iemaņas, bet arī veicina audzēkņa vispārējo muzikālo attīstību.

Izmantotā literatūra

Zariņš, Dainis (2009). *Klavierspēle.* Rīga: RaKa

Корыхалова, Наталья (2005). *Играем гаммы.* Санкт-Петербург: Композитор

Шмидт-Шкловская, Анна (2007). *О воспитании пианистических навыков.* Москва: Классика-XXI